

БОРОТЬБА ЗА ПРОДОВОЛЬСТВО ЯК ФОРМА ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ УКРАЇНСЬКИМИ ПОВСТАНЦЯМИ ТА РАДЯНСЬКИМИ ПАРТИЗАНАМИ У 1943 – НА ПОЧАТКУ 1944 РР. (НА ПРИКЛАДІ ВІЙСЬКОВОЇ ОКРУГИ УПА «ЗАГРАВА»)

У статті на основі архівних та опублікованих матеріалів проаналізовано боротьбу за продовольство як форму протиборства між українськими повстанцями та радянськими партизанами на терені військової округи УПА «Заграва». Встановлено, що причиною цього було невирішеність продовольчого забезпечення радянських партизанів, боротьба проти симпатиків націоналістів та повстанського запілля. Визначено, що через відсутність відчутної підтримки населення Рівненщини радянські партизани при здійсненні «господарських операцій» застосовували насильство.

Ключові слова: УПА, УШПР, українські повстанці, радянські партизани, боротьба, продовольство, Рівненщина, ВО «Заграва».

Постановка проблеми та її актуальність. Конфлікт між українськими повстанцями та радянськими партизанами був обумовлений кардинально різними цілями, які переслідували представники обох рухів. Націоналісти прагнули створити незалежну українську державу, натомість «червоні» боролися за відновлення радянської влади на території України. Через такі цілковито різні цілі порозуміння знайти було надзвичайно складно. Простіше обом сторонам було залучитися до взаємного протиборства, яке мало різні форми зіткнення. Зокрема, досі залишається не розкритою боротьба за продовольство між упівцями та «червоними» партизанами та її вплив на місцеве населення.

Аналіз попередніх досліджень. Питання протиборства між упівцями та радянськими партизанами ставало об'єктом уваги як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Зокрема, комплексно намагалися вивчити тло зазначеного конфлікту О. Гогун, А. Кентій, Ю. Киричук, Г. Мотика,

Суких Андрій Юрійович, здобувач кафедри історії імені М.П. Ковальського Національного університету «Острозька академія», м. Новоград-Волинський.

© Суких А.Ю., 2015

І. Патриляк, В. Сергійчук, А. Русначенко. Окремі аспекти діяльності українського повстансько-підпільного руху на Волині в період німецько-радянської війни розглядали В. Жилюк, В. Ковальчук, О. Ленартович, І. Марчук, Г. Стародубець, В. Трофимович та інші науковці. Спираючись на джерела та зазначений науковий доробок, публікації інших дослідників, автор поставив за *мету* висвітлити боротьбу за продовольство між українськими повстанцями та радянськими партизанами у 1943 – на початку 1944 рр. на терені військової округи (далі – ВО) УПА «Заграва».

Принагідно зазначимо, що на період другої половини 1942 – першої половини 1944 рр. ВО охоплював сучасні Зарічанський, Дубровицький, Рокитнівський, Сарненський, Володимирецький, Костопільський, Березнівський райони та північ Корецького району Рівненської області, північний захід Новоград-Волинського району Житомирської області України, а також Пінський та Столинський райони Брестської області Білорусії.

Виклад основного матеріалу. Потрібно наголосити, що для радянських партизанів боротьба з українськими повстанцями не була першочерговим завданням. Головним для них було ослаблення тилу Вермахту, шляхом здійснення диверсійної та підривної роботи. Проте, виконати це повноцінно заважали упівці, яким восени 1943 р. вдалося витіснити «червоних» партизанівна схід від р. Случ. Останні могли оперувати лише на теренах північно-східної Рівненщини та на південь від р. Прип'ять. Таким чином, план Українського штабу партизанського руху (далі – УШПР) зруйнували українські повстанці, які не дали можливості партизанам заволодіти Волиню.

Командири партизанських з'єднань та загалом УШПР були незадоволені втратою боєздатності внаслідок сутичок із УПА. Часто радянські партизани здійснювали «відплатні акції» на дії бандерівців, вбиваючи місцевих жителів та грабуючи населені пункти, де були помічені повстанці чи ті, хто підтримували націоналістів. Проте, саме з кінця літа 1943 р. між упівцями та «червоними» розгорнулася боротьба за продовольство. Хоча перші відомості про грабунок місцевого населення можна знайти в зведеннях та повідомленнях

протиборчих сторін за попередні місяці, проте частота цих випадків була тоді невисокою.

Наприклад, наприкінці липня 1943 р. партизани І. Шитова затримали чотирьох бійців Д. Медведєва. Як заявив на допиті один із них – Башевич Володимир Миронович (1925 р.н., с. Більчаки), якого медведівці насильно мобілізували в партизани, а також пограбували його оселю, притому, розстрілявши його швагра та діда, що вони – «бульбівці» [24, арк. 29–30].

Описуючи ситуацію на Деражнянщині наприкінці літа 1943 р., повстанці відзначали, що терен став місцем продовольчих акцій радянських партизанів: «Червоні партизани знаходяться в Цуманських та Оржевських лісах і звідтам час від часу роблять напади на західні села Деражнянського району, виключно в цілях грабунку. Червоні бояться наших відділів і тому нападають на якесь село, проводять дуже старанну розвідку, щоб довідатись про наші сили. Населення до червоних ставиться ворожо [...] так само тікає, як і від німців» [10, с. 244].

Аналогічні пограбування з метою деморалізації місцевого населення відбулися у селах Баранівка і Залужжя Дубровицького району, де «народні месники» відібрали в селян загалом 400 голів великої рогатої худоби, 800 овець та врожай збіжжя, а у хатах вчинили гармидер. У жовтні пограбуванню піддалося населення сіл Сохи, Єльне, Крута Слобода, Осницьк і Клесів, що на Сарненщині. Після цього партизани перетнули колишній польсько-радянський кордон і відійшли на територію Житомирщини [14, с. 450].

Інтенсивність реквізицій продуктів харчування у сільського населення залежала від інтенсивності проведення бойових операцій проти німецьких окупантів. Адже завдяки їм партизани могли отримати як трофеї, так і харчі. Тобто партизанські загони, які свідомо відмовлялися від бойових операцій і застосовували так звану лісову тактику, намагалися зберегти себе від неочікуваної смерті, перебуваючи в лісах, використовували місцеве населення як свій тил, незважаючи на те, чи підтримувало воно комуністичні ідеали.

Зокрема, повстанці відзначали, що на Столинщині (Березівський район): «Червоні наложили на населення контингент поставки збіжжя по три пуди від кожного

багатого господаря, від середнього – два пуди, від бідного господаря – один пуд» [10, с. 246].

Часто поповнення продовольчих запасів більшовицькими партизанами відбувалося із застосуванням насилля проти тих, хто не бажав добровільно віддавати продукти. Частина таких «продовольчих операцій» відбувалася без відома командування партизанських загонів, за ініціативою самих партизанів, які забирали у селян не лише харчі, а й їх особисті речі. Фактично, такі дії можна кваліфікувати як розбій.

Не дивно, що Рівненський Обласний штаб партизанського руху (далі – ОШПР) 15 липня 1943 р. наказував партизанам припинити мародерство, пияцтво і нетактовну поведінку із місцевим населенням [23, арк. 28 зв]. А 1 жовтня того ж року командири Вінницького та Тернопільського з'єднань, відповідно – Я. Мельник та І. Шитов – отримали попередження від заступника начальника УШПР І. Старінова, який вимагав від них припинити грабунок, мародерство, залякування місцевих жителів, що «паплюжить ім'я народних месників» [17, с. 196].

Наприкінці жовтня на північному сході Рівненщини (район «Дунай») упівцями було зафіксовано, що «на с. Карпилівку напали під час ночі червоні банди у більшій кількості – ограбили, спалили і вбили при тому 183 наших селян... Село Дерть окружили, ограбили (забрали до 300 шт. худоби). Тут зловили одного селянина, посадили на могилу та підірвали її. 3.ХІ. знову напали на с. Борове, допалили господарства, які залишались ще німцями не спалені та вбили до 20 селян» [10, с. 302]. Очевидно, що тут повстанці описували рейд з'єднання І. Федорова. Зокрема, польський історик Г. Мотика зазначив, що «червоні» вбили у результаті нападу на ворожий терен 47 повстанців та понад 200 мирних мешканців [25, с. 249].

Характерно, що в одному із рапортів Рівненського ОШПР керівник оперативної групи Нирко зазначав: «22 жовтня 1943 р. до жителя с. Березув Барановича з'явилися три партизани, які погрожуючи зброєю і розстрілом, забрали жіночий та чоловічий одяг, виламали підлогу, захопили дитячі речі. При чому заявили, що вони бульбівці і в'ють

його за те, що він допомагає партизанам ... Баланович знає їх – це бійці загону Боженко, з'єднання Рудича». Далі Нирко наголошував: «Ці мародери забувають, що населення їх поїть і годує, до чого співставляти свої дії із діями німців. Партизани призначені захищати населення. Особливо багато скарг на з'єднання Одухи. Після їх проходження багато нарікань. Дійшло до того, що користуючись перевагою, вони забрали по дорозі підводу сіна і погрожували нашим їздовим, що їх роззброять» [23, арк. 56–57].

Важкою була ситуація для місцевого населення півночі Рівненщини, де радянські партизани мали стратегічну перевагу у силі над українськими повстанцями. Націоналістичне підпілля було тут малочисленним і тому не могло захистити населення від примусових реквізицій партизанів. Наприклад, 15 листопада 1943 р. на Столинщині останні, прибувши із Озерська, напали на с. Пузні і забрали у місцевих жителів овець [12, с. 299].

Наступного місяця комендант надрайону «Гало» «Шепель» описував у звіті розбій радянських партизанів: «16.XII.1943 р. Комунари з відділу Фьодорова були в Колодному, де грабували у населення збіжж[я], яке не їх ... Комунари з пачки Матюха ходять по хуторах і масово грабують населення ... Висоцький район. 16.XII.1943 р. ... У с. Витчевка [Вичівка] комунари забрали одного нашого дядька і все його майно. 19.XII.1943 р. в м. Серники комунари забрали контингент збіжж[я]. Забрали 80 пудів жита і 30 шт. худоби. Зб[и]рали у населення вікна, двері і дошки та вивозили у с. Вовчин у ліс, в урочище Вовча Гора» [12, с. 309–310].

Очевидно, що Столинський надрайон «Гало» перетворився на місцевість, де точилася безкомпромісна боротьба між радянськими партизанами та українськими повстанцями як за терени впливу, так і за продовольство. Особливо рівень протистояння загострився з настанням холодів, адже «червоні» намагалися до приходу Червоної Армії (далі – ЧА) захопити під свій контроль чим більшу місцевість, що показувало б партійній номенклатурі вдалі результати їх перебування в тилу німецьких військ. Тому просування радянсько-німецького фронту на захід стало ще однією причиною ескалації вищезазначеного конфлікту на півночі ВО «Заграва».

Повстанські документи зауважували, що у Сарненському надрайоні в селах Єльне, Сихі, Крута Слобода часто бували «комуністичні і польські банди», які нападали та грабували сусідні села. Наголошувалося, що «большевицька банда напала на село Ясногородку, убила двох і чотирьох поранила, забрала 10 голів худоби і п'ять коней. Банда прибула із колонії Старики».

Своєю чергою, важливою складовою діяльності радянських партизанів у районі Рокитного були напади та грабунок сіл Карпилівка, Косиричі, Дерть і Борове. Зокрема, 19 листопада 1943 р. вони влаштували невдалий напад на с. Тювковичі та с. Білу [2, с. 133–134].

Описуючи діяльність ворога на Володимиреччині, невідомий повстанець відзначав: «Більшовицькі банди знаходяться біля с. Хіночі. Крім місцевої банди, на села нападають кочуючі банди. Населення сильно пограбоване. З'являються різні хвороби» [4, с. 66]

5–6 грудня 1943 р. радянські партизани, які перебували в с. Озерськ та Велюни Дубровицького району, двічі напали із метою грабунку на с. Золоте. Їм намагався протистояти відділ «Лайдаки» (М. Скиба). 11 грудня вже вкотре радянські партизани напали на с. Бутове Висоцького району, забравши у людей кожухи і від'їхавши в напрямку с. Серники Зарічанського району [12, с. 306–307].

Характерно, що згадуваний вище В. Бегма був незадоволений тим, що підлеглі йому бійці самовільно покидали партизанське з'єднання, проводячи «господарські операції», а також зловживали спиртним. Начальник ОШПР виправдувався, що ніби «командири і комісари загонів не врахували специфічних умов у Західній Україні, де сильно розвинена національна ворожнеча» [23, арк. 36, зв.–38].

Аби взяти під контроль ситуацію, 22 грудня 1943 р. В. Бегма видав спеціальний наказ до партизанських командирів, які підпорядковувалися Рівненському ОШПР, з вимогою припинити мародерство, зазначаючи, що «в з'єднанні Р. Сатановського особовий склад без командування і штабу з'єднання самовільно забирає продукти і речі в населення, без всяких на те причин. Загони з'єднання майора Таратути взяли в с. Золоте багато худоби, посилаючись на те, що господарів немає вдома» [23, арк. 111].

Подібну ситуацію описував наприкінці грудня 1943 р. командир Тернопільського з'єднання І. Шитов. Звертаючись до командира загону ім. Хмельницького Б. Чубенка, він наголошував, що його бійці «займалися свавіллям, самі силою оточують, заготовлюють худобу, аж до волів із візками (в с. Козярник Хотинський)» [24, арк. 68].

Цікавим є той факт, що крім боротьби із упівцями за продовольство, між самим партизанами, які належали до різних з'єднань, відбувалися часті непорозуміння, коли питання торкалося вибору терену здійснення «продовольчих операцій». Наприклад, загін ім. Ванди Василевської (Чернігівсько-Волинське партизанське з'єднання) 31 жовтня 1943 р. програбував село Привитівка Зарічанського району Рівненської області, яке належало до терену впливу радянських партизанів із Рівненського партизанського з'єднання № 2, що викликало невдоволення його командира – І. Федорова [3, с. 395]. Тому у листі від 19 грудня 1943 р. останній пропонував командирі Чернігівсько-Волинського з'єднання О. Федорову провести поділ «теренів оподаткування», оскільки «народ ясно і справедливо ображається» [7, с. 38].

Досить часто саме невіршеність продовольчого питання ставала причиною конфліктів між командирами партизанських з'єднань. Наприклад, особливо погіршилися взаємовідносини між згадуваним вище І. Шитовим та командиром 1-го Молдавського з'єднання В. Андреевим після того, як бійці останнього були роззброєні заставою шитовців у с. Нова Гута при заготівлі сіна.

Аби уникнути подібних випадків, І. Шитов вимагав від В. Андреева, аби той не надсилав своїх людей заготовляти харчі в місце сталої дислокації Тернопільського партизанського з'єднання, а шукав інших теренів, де міг би поповнити продовольчі запаси [24, арк. 62, 64].

Значною мірою завдяки оцінці ситуації у терені над р. Случ, куди входив Людвипільський район «Скеля» та Городницький район «Пекло», можна зрозуміти, яких масштабів набула боротьба за харчі між партизанськими арміями. Проблемність ситуації для радянських партизанів тут полягала у тому, що німці спалили за співпрацю із «червоними» більшість сіл Городницького району. Зокрема, це

відзначав комендант Костопільського надрайону «Долина» у листопаді 1943 р.: «У районі Городниці німці взагалі виїхали з району. Спалили все, що було живе на світі, а що не було спалено, то забрали із собою» [12, с. 349]. Тобто вищевказаний терен обезлюднів, оскільки одна частина людей втратила свої господарства, загинула, а інша долучилася до радянських партизанів. Тому, щоб отримати продовольство та фураж, вони нападали на прилеглі із їх місцем дислокації села Кореччини, Людвипільщини, Березнянщини.

Наведемо приклади цих нападів. Наприкінці вересня «червоні» партизани обстріляли запальними кулями село Устя та хутори Коспи, Цеци. Лише завдяки швидкому реагуванню місцевої Служби безпеки ОУН та відділу «Негуса» вдалося врятувати від повного знищення населені пункти [12, с. 384].

У жовтні того ж року партизани здійснили дві невдалі спроби пограбувати с. Лучиця і Устя (Корецький р-н) [10, с. 271; 12, с. 486]. Напочатку листопада комендант надрайону «Долина» відзначав: «3.IX.43 р. Б[і]льшовики так само нічю грабують села, заб[и]раючи збіжжя» [12, с. 341].

Очевидно, що ситуація не змінилася на краще для населення західного району Житомирщини, оскільки упівці у середині листопада констатували: «Зараз цілий район зайнятий комунарами, стоїть їх около 80 чоловік. Дуже грабують людей, викопують, що люди позакопували. Населення просить помочі, щоб як[ось] відігнати отих негідників» [12, с. 349].

Своєю чергою, комендант військової округи «Скеля» стверджував, що в деяких селах цього терену організаційну роботу унеможлиблюють поляки та більшовики, які «в районі мають поважну силу» [18, с. 118].

У листопадовому звіті референт СБ «Зима» відзначав, що «червоні» під виглядом бандерівців пограбували с. Косенів, забравши у селян овес, а тих, хто не хотів давати збіжжя, побили [5, арк. 27].

Невдало завершився напад партизанів на с. Франкнопіль Корецького р-ну 19 грудня 1943 р. Проте через п'ять днів у с. Устя того ж району вони реквізували 15 голів рогатої худоби, 3 коня та 8 свиней [12, с. 406, 410; 20, с. 373].

Польські партизани, які воювали в більшовицьких загонах, не залишалися осторонь боротьби за продовольство. Відомо, що того ж місяця вони зробили вдалий напад на с. Маринін, забравши 5 голів худоби та одну пару волів, говорячи місцевим: «Ми, сов[є]тські партизани, ми не вб[и]ваєм, вб[и]вають ваше УПА» [16, с. 249].

До протистояння на Людвипільщині також долучилося рейдуюче кавалерійське з'єднання М. Наумова, яке 12 грудня 1943 р. організувало напад трьома загонами (ім. Мікояна, «Смерть фашизму!», «Київський») на с. Бистрічі, Вулька-Холопська, Холопи з метою реквізиції продовольства. Лише у с. Моклин його бійці отримали спротив упівців. У результаті «продовольчої операції» наумівці отримали 200 голів худоби і багато птиці, до 10 тонн збіжжя, а також фураж [15, с. 293]. Вдала операція стала прецедентом для її повторення. Тому 30 грудня вони знову вирушили за р. Случ, аби поповнити свої продовольчі запаси [15, с. 312].

Характерно, що радянські партизани намагалися проводити «продовольчі операції» без насильства над місцевими жителями. Проте, якщо останні не хотіли віддавати продукти добровільно, «червоні» повністю знищували їхні господарства.

Наприклад, через це було спалено хлів із худобою одного із мешканців с. Кричильськ Сарненського району, який не хотів дати «лісовим визволителям» сала [12, с. 347].

Зокрема, про бандитизм, пияцтво, грабування місцевого населення партизанами із Тернопільського з'єднання ім. М. Хрущова згадував після війни Д. Медведєв – командир зафронтового формування спеціального призначення НКВС СРСР «Переможді».

Характерно, що І. Шитов на вимогу останнього навести дисципліну відповідав: «Що Ви хочете, щоб нас в першому ж бою вбили наші партизани?» [19, с. 152]. Як свідчать донесення командира Сумського з'єднання П. Вершигори, підлеглі І. Шитова у стосунках з місцевими жителями заявляли: «Ми той загін, який бере все підряд»; «тітка відкривай шафу, ми на операцію приїхали» [11, с. 187].

Очевидно, що навіть серед партизанських командирів з'єднання І. Шитова мало погану славу, оскільки, аби

виконати поставлене завдання, його бійці намагалися повною мірою використати ресурси місцевого населення, незважаючи на те, чи підтримує воно «советів» чи ні. Звичайно, це зменшувало їх підтримку серед місцевих жителів та сприяло посиленню збройної боротьби із упівцями, які захищали останніх.

Після переходу фронту радянські партизани масово грабували населення, яке раніше підтримувало УПА, застосовуючи насильство. Саме під час такої акції 6 лютого 1944 р. були затримані партизани А. Грабчака («Буйного») 181-ою стрілецькою дивізією ЧА в районі с. Пшебраже. Зокрема, у партизана Хомушовського із 14 батальйону з'єднання «Буйного» «були вилучені домашні речі, пара коней і віз із продуктами (сінь). [...] Серед вилучених речей виявлені г[оловним] чином жіноча білизна, чоловіча білизна». До того ж, «партизани Хомушовський, Білий і Соковець на чолі з командиром групи Зубковим М.І. вривалися до жителів с. Пшебраже, здійснювали обшуки, вилучення речей... застосовували побиття жителів і погрози розстрілу» [21, арк. 7].

Водночас не потрібно забувати, що й упівці також застосовували насильство проти тих, хто підтримував радянських партизанів. Так, наприкінці 1943 р. у с. Жовкинє Володимирецького району Рівненської області вони втопили у річці 16 осіб, які співчували партизанам [22, арк. 23]. Свідок Р. Рожко згадувала, що від рук українських повстанців того ж року загинула жінка із с. Пищів, яка часто приходила у с. Середня Деражня Новоград-Волинського району Житомирської області, за що її зазідозрили у співпраці з «червоними» [9, арк. 2].

Таким чином, з активізацією радянських партизанів та ескалацією протистояння з ОУН і УПА з кінця літа 1943 р. посилювався їхній грабунок місцевого населення. З одного боку, причиною цього був слабкий рівень постачання зафронтовими органами продуктів харчування партизанським з'єднанням [1, с. 199; 8, арк. 1], з іншого – ненависть більшовиків до українського населення, яке підтримувало упівців. Фактично, звичайне поповнення продовольчих запасів перетворилося на військові операції, які мали характер розбою із застосуванням насильства проти тих,

хто не бажав віддавати останні лишки продуктів «народним месникам». Так, очільник Рівненського підпільного обкому КП(б)У та ОШПР В. Бегма 10 квітня 1944 р. зазначав: «На господарські операції партизани були змушені виходити підрозділами чисельністю від 50 до 100 бійців, озброєних кулеметами і автоматами» [6, с. 375].

Висновки. Радянські партизани завдяки відвертому грабунку намагалися позбавити продовольчих запасів упівців і, зрештою, нівелювати їхню головну перевагу на Волині – підтримку місцевого населення, а також ліквідувати колосальну роботу, яку виконувало повстанське запілля по збору харчів та одягу для повстанського руху.

На нашу думку, невирішеність питання тилового забезпечення радянських партизанів стало однією з причин того, що на терені Волині їм не вдалося розгорнути масовий партизанський рух. Це призвело до примусової реквізиції продовольства місцевого населення, що вплинуло на зменшення їхньої підтримки з боку останнього. Без неї радянським партизанам було складно боротися на два фронти: з упівцями та німецькими окупантами.

Таким чином, населення, яке проживало в терені ВО «Заграва», було заручником ситуації, потрапивши під тиск двох партизанських армій. І бандерівці, і радянські партизани покладали на місцеве населення своє тилове та продовольче забезпечення. Проте, різниця полягала в тому, що збір харчів до УПА відбувався централізованим чином, без застосування насильства. «Червоні» ж через відсутність відчутної підтримки серед населення Рівненщини, аби поповнити свої продовольчі запаси, застосовували насильство, що можна кваліфікувати як розбій.

1. *Боярский В.* Партизаны и армия: история утерянных возможностей / В. Боярский. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2001. – 304 с.
2. *Гогун А.* Между Гитлером и Сталиным. Украинские повстанцы / А. Гогун. – СПб: Издательский Дом «Нева», 2004. – 416 с.
3. *Гогун А.* Сталинские командос. Украинские партизанские формирования. 1941–1944 / А. Гогун. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2012. – 527 с. – (История сталинизма).

4. *Гогун О.* Як «народні месники» мстилися народу: комуністичний партизанський терор в роки радянсько-німецької війни / О. Гогун // Український визвольний рух. – Збірник 4: Боротьба народів Центрально-Східної Європи з тоталітарними режимами в ХХ столітті. – Львів: Мс, 2005. – С. 61–70.
5. Державний архів Рівненської області, ф. Р-30 (Колекція матеріалів по ОУН-УПА, що діяли на території Рівненської області), оп. 2, спр. 15 (История агентурной разведки и контрразведки. Структура и методы работы органов НКВД, правила полевой жандармерии при УПА. Приказы о правах СБ). – 252 арк.
6. *Кентій А.* Війна без пощади та милосердя. Партизанський фронт у тилу Вермахту (1941–1944) / А. Кентій, В. Лозицький. – К.: Генеза, 2005. – 408 с.
7. *Кентій А.* Радянський рух Опору на окупованій території України / А. Кентій, В. Лозицький, М. Слободянюк. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – 97 с.
8. Особистий архів автора. Спогади А. Будішевського (1925 р.н.) (записані 12.12.2013 р. в м. Новоград-Волинській Житомирської області), 3 арк.
9. Особистий архів автора. Спогади Р. Рожко (1929 р.н.) (записані 15.12.2013 р. в с. Середня Деражня, Новоград-Волинського району Житомирської області), 2 арк.
10. Літопис УПА. Нова серія / [ред. рада: П. Сохань, Є. Штендера та ін.]. – К.; Торонто: Літопис УПА, 1999. – Т. 2: Волинь та Полісся: УПА та запілля 1943–1944: Документи та матеріали. – 724 с.
11. Літопис УПА. Нова серія / [ред. кол.: П. Сохань, П. Потічний та ін.]. – К.; Торонто: Літопис УПА, 2002. – Т. 4: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ 1943–1959. Книга перша: 1943–1945. – 596 с.
12. Літопис УПА. Нова серія / [ред. кол.: П. Сохань, П. Потічний та ін.]. – К.; Торонто: Літопис УПА, 2007. – Т. 11: Мережа ОУН (б) та запілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.). Документи. – 845 с.
13. *Мельник Я.* 554 дня партизанской войны: дневник, документы / [сост.: А. Добровольский]. – М.: ОАО «Московская типография № 6», 2006. – 240 с.
14. *Патриляк І.* «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): монографія / І. Патриляк. – Львів: Часопис, 2012. – 592 с.
15. Партизанская война в Украине. Дневники партизанских отрядов и соединений 1941–1944 / [колл. составителей: О. Бажан, В. Власенко, А. Кентий и др.]. – М.: Центрполиграф, 2010. – 670 с. – (На линии фронта. Правда о войне).

16. Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН та УПА: у 2 т. / [Відп. ред. та упоряд. В. В'ятрович]. – Т. 1: Війна під час війни. 1942–1945. – Львів: Центр дослідження визвольного руху, 2011. – 792 с.
17. *Сергійчук В.* Український здвиг: Волинь. 1939–1955 / В. Сергійчук. – К.: Українська видавнича спілка, 2005. – 840 с.
18. *Стародубець Г.* Українське повстанське зашілля (друга пол. 1943 – поч. 1946): монографія / Г. Стародубець. – Тернопіль: підручники та посібники, 2006. – 527 с.
19. *Сухих А.* Боротьба Тернопільського партизанського з'єднання ім. М.С. Хрущова проти військової округи УПА «Заграва» (1943–1944 рр.) / А. Сухих // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – Вип. 39. – С. 149–155.
20. *Сухих А.* Повстансько-підпільний рух на Новоград-Волинщині (1941–1943) / А. Сухих // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2014. – Вип. 24: Український визвольний рух середини ХХ століття в контексті суспільно-політичних ідей, подій та обставин. – С. 362–374.
21. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 62 (Український штаб партизанського руху), оп. 1, спр. 533 (Рапорты, донесення, заявленія партизан, другіє матеріали о недостойном поведенні командира батальона В.М. Кудрявского (соединения С.А. Ковпака), партизан из соединения им. Берия и Тернопольского партизанского соединения), 47 арк.
22. ЦДАГО України, ф. 70 (Рівненський обласний штаб партизанського руху (Начальник штабу В.А. Бегма), оп. 1, спр. 4 (Месячные отчеты комиссара 2-го соединения «За Родину» в ЦК КП(б)У и УШПД о партийно-политической работе отрядов за период с июня 1943 г. по январь 1944 г.), 80 арк.
23. ЦДАГО України, ф. 70, оп. 1, спр. 6 (Приказы Украинского штаба партизанского движения (УШПД). Приказы и распоряжения по областному штабу партизанского движения. Журнал учета распоряжений и поручений областного штаба. Схема доклада командира и комиссара отряда, соединения о боевой деятельности и партийно-политической работе), 175 арк.
24. ЦДАГО України, ф. 105 (Тернопільське партизанське з'єднання ім. М. Хрущова), оп. 1, спр. 12 (Переписка штаба соединения с ЦК КП(б)У, ЦК ЛКСМУ, УШПД, отрядами соединения, подпольными организациями, воинскими частями Красной Армии о снабжении отрядов вооружением, боеприпасами и другим воинским снаряжением,

разведывательной деятельности, о награждениях и присвоении воинских званий партизанам, их поведении и по другим вопросам. Письмо мирных жителей польских сел к командованию с просьбой о защите их от украинских буржуазно-националистических банд), 95 арк.

25. *Motyka G. Ukraińska partyzanka. 1942–1960 / G. Motyka. – Warszawa: Rytm, 2006. – 723 s.*

Надійшла до редколегії 10.09.2015 р.

Рецензент: *Л.В. Трофимович*, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів

Сухих А.Ю.

БОРЬБА ЗА ПРОДОВОЛЬСТВИЕ КАК ФОРМА ПРОТИВОСТОЯНИЯ МЕЖДУ УКРАИНСКИМИ ПОВСТАНЦАМИ И СОВЕТСКИМИ ПАРТИЗАНАМИ В 1943 – ВНАЧАЛЕ 1944 ГГ. (НА ПРИМЕРЕ ВОЕННОЙ ОКРУГИ УПА «ЗАГРАВА»)

В статье на основе архивных и опубликованных материалов проанализировано борьбу за продовольствие как форму противостояния между украинскими повстанцами и советскими партизанами на территории военного округа УПА «Заграва». Установлено, что причиной этого была нерешенность продовольственного обеспечения советских партизан, борьба против сторонников националистов и повстанческого заполья. Определено, что из-за отсутствия ощутимой поддержки среди населения Ровенщины советские партизаны при осуществлении «хозяйственных операций» применяли насилие.

Ключевые слова: УПА, УШПР, украинские повстанцы, советские партизаны, борьба, продовольствие, Ровенщина, ВО «Заграва».

Sukhykh A.

THE STRUGGLE FOR PROVISIONS AS A FORM OF CONFRONTATION BETWEEN UKRAINIAN INSURRECTIONISTS AND SOVIET PARTISANS IN 1943 – AT THE BEGINNING 1944 (IN THE EXAMPLE OF MILITARY DISTRICT UIA «ZAGRAVA»)

In the article based on archival and published materials analyzed the struggle for provisions as a form of confrontation between Ukrainian insurrectionists and soviet partisans in the territory military district UIA «Zagrava». The pendency provisions soviet partisan's, struggle against adherents by nationalists and rebellious rear determined as cause the struggle for provisions. The absence of appreciable support among population of Rivne district soviet partisans estimated. They applied violence during economical operation.

Key words: UIA, USPM, Ukrainian insurrectionists, soviet partisans, struggle, provisions, Rivne district, MD «Zagrava».